

ԿԱՐԾԻՔ

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ԸՆԴԴԻՄԱԽՈՍԻ

Քրիստինե Ռազմիկի Արշակյանի «Ստարտափների զարգացման խնդիրները և արդի մոտեցումները ՀՀ-ում» թեմայով ատենախոսության վերաբերյալ՝ ներկայացված Ը.00.02 - «Տնտեսության, նրա ոլորտների տնտեսագիտություն և կառավարում» մասնագիտությամբ տնտեսագիտության թեկնածուի գիտական աստիճանի հայցման համար

ԱՏԵՆԱԽՈՍՈՒԹՅԱՆ ԹԵՄԱՅԻ ԱՐԴԻԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ստարտափ ընկերությունները, ունենալով կարճ ժամանակահատվածում արագ աճ գրանցելու, աշխատատեղեր ստեղծելու և խոշոր ընկերությունների վերածվելու ունակություն, հանդիսանում են ժամանակակից տնտեսության շարժիչ ուժը: Արագ աճի հնարավորությունը պայմանավորված է ստարտափ ընկերությունների ապրանքների և ծառայությունների նորարարական բնույթով, ինչը հանդիսանում է տնտեսության արդյունավետության ու մրցունակության բարձրացման կարևոր գործոն:

Պայմանավորված նորարարական գործունեության բարձր ռիսկայնության և անորոշության հետ՝ մեծանում է այս ընկերությունների ծախսողման հավանականությունը: Զախողումներից խուսափելու և ստարտափ ընկերությունների կայուն զարգացման ապահովման համար կարևոր է ուսումնասիրել և վեր հանել ստարտափ ընկերությունների զարգացման խնդիրները և գտնել դրանց լուծման ուղիները:

Հաշվի առնելով հայկական ստարտափ էկոհամակարգի և գործարար միջավայրի առանձնահատկությունները՝ անհրաժեշտություն է առաջանում վերլուծելու տեղական էկոհամակարգի արդյունավետությունը և հասկանալու հայկական ստարտափ ընկերությունների զարգացմանը խոչընդոտող խնդիրները:

Հայկական ստարտափ էկոհամակարգն, ի տարբերություն այլ զարգացած էկոհամակարգերի, չի կարողանում արդյունավետորեն նպաստել ստարտափ ընկերությունների զարգացմանը, մասնավորապես՝ տեղական էկոհամակարգում ներկայացված չեն խոշոր միջազգային վենչուրային ֆոնդերը, սակավաթիվ են վերազգային ընկերությունների ներկայացուցչությունները և գիտահետազոտական կենտրոնները, բավարար չեն ստարտափ ձեռներեցության ոլորտին առնչվող կրթական նախաձեռնությունները:

Հայաստանում բավարար չափով հետազոտված չեն ստարտափ ընկերությունների զարգացման խնդիրները, քանի որ հետազոտությունները հիմնականում վերաբերում են տեխնոլոգիական ոլորտին: Նշված հետազոտություններում հիմնականում ներկայացվում են տվյալներ տեխնոլոգիական ոլորտի ստարտափ ընկերությունների մասին՝ չներառելով ոչ տեխնոլոգիական ոլորտի ստարտափ ընկերություններին:

Հայաստանում ստարտափ ոլորտի զարգացման առանձնահատկությունների և խնդիրների ուսումնասիրությունը հնարավորություն կտա ստարտափ էկոհամակարգի զարգացումը խթանող համապատասխան քաղաքականություն մշակել, որը հնարավորություն կտա խուսափել առաջացող խոչընդոտներից և նպաստել ստարտափ ձեռներեցության լայն տարածմանը երկրում: Կատարված դիտարկումները հիմնավորում են հետազոտության թեմայի արդիականությունը և կարևորությունը տնտեսության զարգացման ապահովման համար:

ԱՏԵՆԱԽՈՍՈՒԹՅԱՆ ՆՊԱՏԱԿԸ ԵՎ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Հետազոտության նպատակը հայկական ստարտափ ընկերությունների խնդիրների բացահայտումն է և դրանց լուծումների առաջադրումը: Նշված նպատակի իրագործման համար հետազոտության հիմքում դրվել ու լուծվել են հետևյալ խնդիրները.

- ուսումնասիրել ստարտափ ձեռնարկատիրության և ստարտափ ընկերությունների վերաբերյալ տեսական հայեցակարգերը, հստակեցնել ստարտափ ընկերության սահմանումը, բացահայտել ստարտափ ընկերությունների առանձնահատկությունները, զարգացման փուլերը, ստարտափ էկոհամակարգերի նշանակությունը, բաղադրիչներն ու դրանց ազդեցությունը ստարտափ ընկերության գործունեության և զարգացման վրա,
- ուսումնասիրել ստարտափ ընկերությունների դերը տնտեսության զարգացման գործում,
- ուսումնասիրել ստարտափ ընկերությունների զարգացման միտումները, կատարել միջազգային փորձի գնահատում,
- վերլուծել Հայաստանի Հանրապետության ստարտափ էկոհամակարգի ներկա վիճակը, կատարել պետական քաղաքականության, իրավաօրենսդրական դաշտի և ստարտափ էկոհամակարգի բաղադրիչների ազդեցության գնահատում հայկական ստարտափ ընկերությունների զարգացման վրա,

- ՀՀ-ում հիմնադրված և գործող ստարտափ ընկերությունների հարցման արդյունքում ստացված տվյալների վերլուծության հիման վրա բացահայտել և վերլուծել գործող ստարտափ ընկերությունների մոտ առկա խնդիրները,
- մշակել բացահայտված խնդիրների լուծմանն ուղղված համապատասխան առաջարկություններ:

Ատենախոսության հիմնական կառուցվածքային մասերը պայմանավորված են առաջադրված խնդիրներով, դրանք հանդիսանում են միմյանց լրացնող տրամաբանական հաջորդականություն կազմող բաղադրիչներ: Ատենախոսությունը բաղկացած է երեք գլուխներից, որոնք ընդհանուր գծերով հետևյալն են:

Ատենախոսության առաջին՝ «Ստարտափ ընկերությունների և ստարտափ էկոհամակարգի էությունը, բնութագրիչ առանձնահատկությունները» գլխում անդրադարձ է կատարված մասնագիտական գրականությունում ստարտափ ընկերությունների վերաբերյալ օգտագործված սահմանումներին և դրանցում ներկայացվող բնութագրիչ առանձնահատկություններին: Վերլուծվել են ստարտափ էկոհամակարգի բաղադրիչներն ու դրանց ազդեցությունը ստարտափ ընկերության գործունեության վրա, ինչպես նաև ուսումնասիրվել է ստարտափ ընկերությունների դերը որպես տնտեսական աճի խթանիչներ:

Երկրորդ՝ «Ստարտափ ընկերությունների զարգացման միտումները և խնդիրները» գլխում կատարվել է միջազգային առաջատար ստարտափ էկոհամակարգերի և տարածաշրջանի ստարտափ էկոհամակարգերի համեմատական գնահատում, ինչպես նաև Հայաստանի ստարտափ էկոհամակարգի դիրքային առանձնահատկությունների վերլուծություն:

Երրորդ՝ «Ստարտափ ընկերությունների զարգացման խնդիրները և դրանց հաղթահարման ուղիները ՀՀ-ում» գլխում կատարվել է Հայաստանի ստարտափ էկոհամակարգի ներկա վիճակի ուսումնասիրություն, գնահատվել է էկոհամակարգի հասունության մակարդակը: Ուսումնասիրվել է Հայաստանում վենչուրային կապիտալի ոլորտի զարգացման ներկա վիճակը, ինչպես նաև հաշվարկվել է պետական համաֆինանսավորմամբ ներդրումային գործարքների և հարկային խթանների արդյունավետությունը: Ամփոփվել և վերլուծվել են հայկական ստարտափ ընկերությունների շրջանում անցկացված հարցման արդյունքները, կատարվել է գործոնային և կոռելյացիոն վերլուծություններ, տրվել են առաջարկություններ խնդիրների հնարավոր լուծումների ուղղությամբ:

Աշխատանքը կշահեր, եթե հեղինակը ներկայացներ ազդող գործոնների համալիր դասակարգում ու ներկայացներ դրանց միջև առկա փոխադարձ կապը, որը հիմք կհանդիսանար կոռեկցիոն վերլուծությունների հիմնավոր իրականացման համար:

Ազգային անվտանգության ապահովման հետ կապված հիմնախնդիրների լուծման տեսանկյունից նպատակահարմար կլիներ ներկայացվեր հիմնավորված առաջարկություններ պետության կողմից ռազմա-արդյունաբերական համալիրի ոլորտում իրականացվող ստարտափների խրախուսման քաղաքականության մշակման ուղղությամբ:

Ատենախոսության եզրակացությունների և առաջարկությունների բաժնում ներկայացված են հետազոտության հիմնական արդյունքները և առաջարկությունները:

ԱՏԵՆԱԽՈՍՈՒԹՅԱՆ ԳԻՏԱԿԱՆ ՆՈՐՈՒՅԹԸ ԵՎ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԸ

Աշխատանքում իրականացված ուսումնասիրությունների և վերլուծությունների հիման վրա ստացված տեսական ու գործնական նշանակություն ունեցող արդյունքներից որպես գիտական նորոյթ կարևորվում են հետևյալները.

1. Հայկական ստարտափ էկոհամակարգի համակողմանի ուսումնասիրության արդյունքում գնահատվել է էկոհամակարգի հասունության մակարդակը. այն համապատասխանում է էկոհամակարգի հասունության չորս մակարդակներից առաջին՝ *M1 ձևավորվող* մակարդակին: Գնահատվել են էկոհամակարգի հասունության հաջորդ մակարդակ անցման հնարավորությունները և մոտեցումները:
2. Հաշվարկների արդյունքում հիմնավորվել է ներդրումային գործարքներում պետության և օտարերկրյա վենչուրային ֆոնդերի համատեղ մասնակցության, ինչպես նաև ներդրում ստացող ստարտափ ընկերություններին հարկային արտոնությունների տրամադրման արդյունավետությունը: Գնահատվել է պետության և մասնավոր վենչուրային ֆոնդի մասնակցության այնպիսի տոկոսային հարաբերակցություն, որի պայմաններում ապահովվում է շահութաբերության առավել բարձր մակարդակ և ոչ ֆինանսական օգուտներ՝ երկարաժամկետ հատվածում:
3. Հայկական ստարտափ ընկերությունների հարցման տվյալների վերլուծության արդյունքում վեր են հանվել ստարտափ ընկերություններին և ստարտափ էկոհամակարգի զարգացմանը խոչընդոտող խնդիրների գերակայությունները՝ ըստ էկոհամակարգի բովանդակային ուղղությունների:

4. Հարցման տվյալների կոռեկցիոն և գործոնային վերլուծության արդյունքում բացահայտվել են ստարտափ ընկերությունների զարգացմանը խոչընդոտող խնդիրների փոխադարձ ազդեցությունները, և խմբավորվել են ամենամեծ գործոնային ազդեցությամբ տարրերը՝ վեր հանելով ազդեցության հիմնական գործոնները:

ԴԻՏՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԱՏԵՆԱԽՈՍՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

1. Բավարար չափով հիմնավորված չէ երկրորդ գիտական նորույթում հեղինակի կողմից ներկայացված պետության և մասնավոր վենչուրային ֆոնդի մասնակցության առաջարկվող տոկոսային հարաբերակցությունը, որի պայմաններում, ըստ հեղինակի, ապահովվում է շահութաբերության առավել բարձր մակարդակ և ոչ ֆինանսական օգուտներ՝ երկարաժամկետ կտրվածքով:
2. Աշխատանքում պատշաճ ձևով ներկայացված չեն կոռեկցիոն վերլուծությունները (չորրորդ գիտական նորույթ) և դրանց ձևը արտացոլող ռեգրեսիոն հավասարումներն ու մոդելները: Չեն ներկայացված դրանց ճշտության աստիճանը հիմնավորող ցուցանիշները և կապի ձևի ընտրությունը հիմնավորող չափանիշները:
3. Ատենախոսության եզրակացությունների բաժնի առաջին կետում ներկայացված ստարտափ ընկերության սահմանումը չունի ամբողջական տեսք, քանի որ բացակայում է շեշտադրումը գործընթացների անորոշ պայմաններում իրականացման մասին:

Միաժամանակ, հարկ ենք համարում նշել, որ հիշատակված բացթողումները և ցանկությունները էականորեն չեն անդրադառնում աշխատանքի վրա, և ատենախոսության ուսումնասիրությունից ընդհանուր եզրակացությունը հետևյալն է.

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Քրիստինե Ռազմիկի Արշակյանի կողմից հրապարակային պաշտպանության ներկայացված ատենախոսության թեման արդիական է: Ատենախոսությունում ուսումնասիրության են ենթարկվել ստարտափների զարգացման խնդիրները ՀՀ-ում: Ատենախոսը կարողացել է հիմնավորված մեթոդներով լուծել առաջադրված խնդիրները: Ատենախոսության սեղմագիրը և հրապարակած հոդվածները բխում են աշխատանքի բովանդակությունից:

Ատենախոսության ստացված արդյունքներն ունեն գործնական և տեսական նշանակություն: Դրանք կարող են օգտակար լինել թեմային նվիրված ուսումնական դասընթացների կազմակերպման, ատենախոսության մեջ առաջադրված խնդիրների հետազոտությամբ զբաղվող համապատասխան մասնագետների, ասպիրանտների և ուսանողների համար, ինչպես նաև կարող են կիրառվել ՀՀ բարձր տեխնոլոգիական արդյունաբերության, ՀՀ էկոնոմիկայի նախարարությունների կողմից՝ ստարտափ ձեռներեցության ոլորտի պետական քաղաքականության բարելավմանն ուղղված ծրագրերի մշակման նպատակով:

Քրիստինե Ռազմիկի Արշակյանի «Ստարտափների զարգացման խնդիրները և արդի մոտեցումները ՀՀ-ում» թեմայով ատենախոսությունը իր արդիականությամբ, հիմնավորվածությամբ ու գիտական մակարդակով համապատասխանում է «ՀՀ գիտական աստիճանաշնորհման կարգի» յոթերորդ կետի, ինչպես նաև թեկնածուական ատենախոսություններին Բարձրագույն կրթության և գիտության կոմիտեի կողմից ներկայացվող պահանջներին, իսկ նրա հեղինակն արժանի է տնտեսագիտության թեկնածուի գիտական աստիճանի շնորհմանը՝ Ը.00.02 - «Տնտեսության, նրա ոլորտների տնտեսագիտություն և կառավարում» մասնագիտությամբ:

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ԸՆԴԴԻՄԱԽՈՍ
Տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր
Վ. Գ. Աբրահամյան

Պարոն Վ. Գ. Աբրահամյանի
ստորագրությունը հաստատում եմ

Կազմակերպության գիտական քարտուղար
Մ.Վ Հովհաննիսյան

27. 05. 2019.

